

UTVRĐIVANJE FINANSIJSKOG REZULTATA U OSIGURANJU IMOVINE I LICA

U ovom članku daje se prikaz poslovanja društava za osiguranje u našoj zemlji od 2005. do 2010. godine, i to sa aspekta njihovih tehničkih rezultata po godinama, vrstama osiguranja i ukupnom finansijskom rezultatu (s njegovom strukturom prihoda i rashoda ostvarenom u tom periodu). Takođe, dat je prikaz obuhvatnosti osiguranjem svih oblasti, po njihovim vrstama u 2010. godini.

Ključne reči: finansijski rezultat, preventivne mere, rezervisane štete, rešene štete, tehnička premija, matematička rezerva

Radomir M. Lazarević

dipl. ek, ovlašćeni
aktuar i ovlašćeni
računovođa

Metodologija utvrđivanja finansijskog rezultata poslovanja u svim privrednim delatnostima složena je i zahteva dosta stručnosti od lica koja taj posao obavljaju. Međutim, do današnjeg dana nije postignuta potpuna saglasnost, upravo između stručnih lica, o jedinstvenoj metodologiji utvrđivanja finansijskih rezultata. Ovo je naročito izraženo kada se radi o iskazivanju rezultata poslovanja po privrednim

subjektima, to jest kad se želi sačiniti pregled najuspešnijih privrednih subjekata u jednoj istoj delatnosti i za određeni obračunski period – kao što je slučaj kod nas.

Kada je u pitanju delatnost osiguranja imovine i lica u odnosu na druge privredne delatnosti, pojavljuje se razlika i u utvrđivanju cene usluge, a samim tim i u upoređivanju finansijskog rezultata u delatnosti osiguranja imovine i lica i

ostalih privrednih delatnosti. Ova razlika pojavljuje se zato što u osiguranju imovine i lica ne postoji klasična cena usluge kao drugde. Nasuprot ostalim privrednim delatnostima, ovde, umesto „cene usluge“, postoji tzv. tehnički rezultat, naporedo s finansijskim rezultatom, koji odražava odnos premije osiguranja, koju plaćaju osiguranici, i visine naknade šteta, koju osiguravajuća društva isplaćuju klijentima odnosno korisnicima osiguranja; u drugim delatnostima, kako smo napomenuli, to ne postoji.

Postavlja se pitanje kakva je razlika između cena usluga u drugim privrednim delatnostima i u osiguranju imovine i lica.

Kao što je poznato, cena dobara u privrednim proizvodnim delatnostima sastoji se od sledećeg: osnovni materijal; direktne zarade zaposlenih; upravna i prodajna režija privrednog subjekta.

Cena usluge u osiguranju imovine i lica sastoji se od iznosa naknada šteta koji će biti isplaćen po osnovu nastalih, osiguranjem pokrivenih štetnih slučajeva (riziko-premija osiguranja), to jest ugovoreni osiguravajući suma; zatim od iznosa koji će biti utrošen radi preduzimanja preventivnih i represivnih mera zarad sprečavanja nastanka štetnih slučajeva, odnosno umanjenja štete kada takav slučaj nastane (preventiva); od upravno-prodajne režije – troškova sprovođenja osiguranja, koje čine troškovi amortizacije (nekretnina, postrojenja i opreme); od materijalnih troškova i raznih proizvodnih i neproizvodnih usluga; i naposljetku od zarade zaposlenih.

Nameće se pitanje šta određuje visinu cena u proizvodnim privrednim delatnostima, a šta u osiguranju imovine i lica.

U proizvodnim privrednim delatnostima visinu cene određuje pre svega količina potrebnog materijala za izradu jedne jedinice proizvoda i vreme potrebno za to, pri čemu se unapred određuje normativ materijala i normativ potrebnog vremena za jednu jedinicu proizvoda odnosno usluge.

Ako kao jedinicu proizvoda uzmemo muško odelo, znamo da je potreban materijal od 2,8 do 3,5 metara po jednom primerku proizvoda, što je uslovljeno anatomskom građom budućeg korisnika; takođe je poznato da je za njegovu izradu potrebno oko osam časova rada. Kada količinu materijala pomnožimo s cenom po jednom metru materijala, a broj časova rada sa satnicom zarade zaposlenog, dobićemo iznos cene direktnog materijala i direktnih zarada zaposlenih.

Međutim, visinu cene u osiguranju imovine i lica određuje visina isplaćenog iznosa po jednoj prosečnoj šteti nastaloj u prethodnom obračunskom periodu, koja će biti isplaćena u tekućem obračunskom periodu. Prosečan iznos

po jednoj šteti dobija se kada se ukupna suma isplaćenih naknada šteta po osnovu nastalih štetnih slučajeva pokrivenih osiguranjem u prethodnim obračunskim periodima podeli s brojem nastalih pokrivenih štetnih slučajeva u prethodnom odnosno prethodnim periodima. Broj nastalih pokrivenih šteta koji će nastati u tekućem obračunskom periodu utvrđuje se na osnovu nastalih šteta u prethodnim godinama (po pravilu, uzimaju se tri ili više godina). Na ovaj način, u pojedinim vrstama osiguranja određuje se „normativ materijala i normativ potrebnog vremena, odnosno zarada zaposlenih“. Normativ materijala „određuje“ se na osnovu poginulih i povređenih učesnika u saobraćaju i u drugim nastalim štetnim slučajevima sa osiguravajućim pokrićem, te uništenih i oštećenih motornih vozila, industrijskih objekata i drugih predmeta osiguranja, takođe obuhvaćenih osiguravajućim pokrićem, tako da se normativ materijala i potrebnog vremena po jedinici proizvoda utvrđuje na osnovu prethodnih podataka, a izražava se u premijskim stopama u procentima (%) ili promilima (‰) u odnosu na vrednost predmeta osiguranja kod neživotnih osiguranja. Kod životnih osiguranja i osiguranja lica, visinu sume osiguranja (predmeta osiguranja) određuje osiguranik, to jest ugovara se određena suma osiguranja koja će biti isplaćena osiguraniku odnosno korisniku osiguranja u slučaju nastanka pokrivenog štetnog slučaja.

Iznos sredstava preventive utvrđuje se poslovnom politikom osiguravajućeg društva, u zavisnosti od vrste osiguranja i ukupnog portfelja osiguranja kojim društvo raspolaže, tako da je utvrđivanje visine sredstava fakultativno i često simbolično. Ovo stoga što su i društva za osiguranje akcionarska društva kod koji je osnovni pokazatelj poslovanja, to jest uspeha ili neuspeha, dobit ostvarena u odnosu na uloženi kapital.

Troškovi sprovođenja osiguranja utvrđuju se na isti ili sličan način kao i u ostalim privrednim delatnostima, tj. prema prethodnom iznosu tih troškova i planu predmeta osiguranja, koji će biti obuhvaćeni osiguravajućim pokrićem za tekuću godinu.

Takođe se postavlja pitanje šta uslovljava broj i visinu nastalih, osiguranjem pokrivenih štetnih slučajeva. Njihov broj i visinu uslovljava više faktora, a pored ostalog, i sama vrsta predmeta osiguranja i način osiguravajućeg pokrića (osiguranje motornih vozila auto-kasko, osiguranje od auto-odgovornosti, osiguranje industrijskih objekata od požara i slično, osiguranje životinja od uginuća, bolesti, osiguranje useva od grada, poplave...). Ali svim nastalim štetnim slučajevima zajednički imenitelj i uzrok jeste čovek osiguranik,

tačnije njegova neodgovornost. U nekim slučajevima, uzrok je i nemarnost prema tuđem i sopstvenom životu, prema tuđoj i sopstvenoj imovini. Međutim, ne manji uticaj na visinu nastalih štetnih slučajeva imaju i preduzete preventivne mere (izgrađeni vodootporni nasipi, izgrađeni odvodni kanali, mali broj protivgradnih rampi, (ne)izgrađeni vatrogasni zidovi u industrijskim objektima, (ne)ugrađeni instrumenti za brzo javljanje nastanka požara...). Takođe, faktor predstavlja edukacija stanovništva sa aspekta značaja osiguranja imovine i lica u njihovom životu radi obezbeđenja sigurne egzistencije osiguranika i njegove porodice.

Pored ljudskog faktora, bitan je uticaj preventivnih mera preduzetih od strane svih privrednih i drugih subjekata, a pre svega društvene zajednice. Kod nas postoji pogrešan pristup da se o posledicama nastalih šteta od saobraćajnih nezgoda, požara, poplava, grada razmišlja po njihovom nastanku, a ne pre nestanka, pri čemu se ništa ozbiljno ne preduzima da se šteta predupredi. Pitanje je i šta je preduzeto od strane društava za osiguranje kao stimulaturna mera osiguraniku da ulaže više sredstava u preduzimanju preventivnih mera.

Na osnovu prethodnog izlaganja, pitamo se kakav je uticaj prodaje osiguravajućih usluga putem tendera na visinu „cene“ tj. premiju društava za osiguranje, koja svoja

osiguravajuća pokrića, dakle usluge, prodaju putem tendera. Da li u tom slučaju dolazi do manjeg obima saobraćajnih udesa, do manjeg broja nastanka požara i drugih događaja, koji za posledicu imaju nastanak šteta koje plaćaju osiguravajuća društva? Najverovatnije da takav način prodaje osiguravajućih usluga nema nikakav uticaj na eventualni nastanak ili izostanak ovih događaja, ali zato pojedini osiguranici izjavljuju da su na osiguranju svoje imovine uštedeli toliko i toliko hiljada ili miliona dinara. Oni jesu uštedeli, ali su drugi osiguranici zato platili tu „uštedu“ zbog povećanja cena osiguravajućih usluga, koje su morali da kupe od društava za osiguranje, ali ne preko tendera.

Kod prodaje osiguravajućih pokrića putem tendera, visina premije osiguranja ne može da bude odlučujuća, nego bonitet – odnos premija i šteta dotičnog osiguranika.

Treba imati u vidu da je osiguranje imovine i lica neka vrsta udruživanja sredstva za slučaj nastanka štete, i naknadu dobija onaj koji je pretrpeo štetu, a premiju osiguranja plaćaju svi udružioc sredstava. To znači da osiguranje predstavlja udruživanje sredstava između više lica, bez obzira na uređenje društvene zajednice, pa ako je to udruživanje sredstava, svi udružioc treba da imaju iste uslove prilikom određivanja visine premije osiguranja i isplate naknade štete, što u našoj zemlji nije uvek tako.

Tehnički rezultat neživotnih osiguranja

Kao što je navedeno, u osiguranju imovine i lica, pored finansijskog rezultata, postoji i tehnički rezultat, to jest odnos merodavne premije osiguranja i merodavne naknade šteta u određenom periodu poslovanja. Ukoliko su merodavne štete manje od merodavne premije osiguranja, utoliko je tehnički rezultat povoljniji i obratno.

– 68,41 odsto.) Učešće rešenih i rezervisanih šteta u navedenom periodu iznosi 77,25 procenata, što je relativno visok domet.

Dinamika rasta tehničke premije osiguranja u odnosu na 2005. godinu iznosi 152,9 odsto, a dinamika rešenih šteta u istom periodu 205,9 procenata, što je za 57 indeksnih poena više nego rast premije osiguranja.

TABELA 1

u 000 dinara

Godina	Tehnička premija osigur.	Bazni indeks	Rešene štete	Bazni indeks	Rezultat kol. 3-kol.4	Učešće kol. 5/kol.3,u %
1	2	3	4	5	6	7
Rezervisane štete na poč. 2005 god.			-4.080.112		+4.080.112	
Pren. tehn. prem. na početku 2005. god.	3.318.827				+3.318.827	
2005. obrač. premija	22.400.429	100,0	11.300.898	100,0	11.099.531	50.45 43,94
2006. obrač. premija	24.528.355	109,5	14.637.970	129,8	9.890.385	59.68
2007. obrač. premija	28.421.168	126,8	16.687.959	151,1	11.733.209	58.71
2008. obrač. premija	32.757.617	146,1	20.867.108	174,0	11.890.509	64.14
2009. obrač. premija	32.758.682	146,2	22.408.621	192,9	10.350.061	68.41
2010. obrač. prem.	34.249.185	152,9	23.272.187	205,9	10.976.998	67,95
Odobreni bonus	-5.653.337				-5.653.337	
Ostvareni regresi			-3.808.156		+3.808.156	
Ukupno	172.780.926		101.286.475		71.494.451	58.71
Prenosne premije 31. 12. 2010. godine	-14.507.108				-14.507.108	
Rezervisana šteta 31. 12. 2010.			+20.973.199		-20.973.199	
Svega:	158.273.818		122.259.199		36.014.619	77,25

Po godinama kumulativno

Tehnički rezultat pokazuje odnos tehničke premije osiguranja – koja se dobija kada se od ukupne premije odbije režijski dodatak i deo premije za preventivu – i rešenih naknada šteta u jednom obračunskom periodu.

Tehnički rezultat kumulativno i učešće rešenih naknada šteta u obračunatoj tehničkoj premiji osiguranja, u periodu od 1. januara 2005. do 31. decembra 2010. godine, prikazan je u Tabeli 1.

Prosečno učešće rešenih naknada šteta u tehničkoj premiji osiguranja iznosi 58,71 odsto, a posmatrano po godinama, najmanje ih je bilo u 2005. godini (52,67 odsto). Međutim, kada se tehnička premija poveća za prenosnu tehničku premiju iz prethodne godine, taj procenat iznosi 43,94. (Najveće učešće bilo je u 2009. godini

Tehnički rezultat za navedeni period poslovanja iznosi 36 milijardi dinara. Ako se ima u vidu da ukupan pozitivan finansijski rezultat poslovanja u ovom periodu iznosi 7,338 milijardi dinara, postavlja se nekoliko pitanja, o kojima će biti komentara u nastavku ovog teksta. Slobodna novčana sredstva tehničke premije osiguranja godišnje, u proseku, mogla su da iznose i preko 20 milijardi dinara, ali pod uslovom da je ukupna obračunata premija naplaćena pre zaključenja ugovora o osiguranju, kao što nalaže propis o osiguranju od auto-odgovornosti, kao i da su ostali izdaci bili u granicama planiranih iznosa, a to, nažalost, nije bilo tako.

Postoji, međutim, relativno velika razlika između iznosa rezervisanih i isplaćenih šteta, naročito kod nekih vrsta osiguranja, kao što je, pre svega, osiguranje od auto-odgovornosti – što se vidi iz podataka prikazanih u Tabeli 2.

TABELA 2

U 000 dinara

Godina	Rezervisane štete		Ukupno 2+3	Tehnička prem. osig.	Ukupno 4+ 5	Rešene štete AO	Učešće u %
	prijavljene	neprijavljene					
1	2	3	4	5	6	7	8
2005.	2.952.413	656.072	3.608.485	8.117.950	11.726.435	3.314.344	28,3
2006.	3.330.558	223.154	3.553.712	9.447.225	13.000.937	4.156.004	32,0
2007.	4.327.414	1.487.315	5.814.729	10.949.313	16.764.042	5.711.153	34,1
2008.	5.543.160	3.385.533	8.928.693	12.618.908	21.547.601	6.892.968	31,8
2009.	6.642.670	7.164.487	13.807.157	13.876.679	27.683.836	7.944.373	30,2
2010.	6.873.822	7.466.178	14.340.000	14.561.285	28.901.285	8.589.433	29,36

Rešene štete u toku poslovne godine u rezervisanim štetama na početku godine i ostvarenoj tehničkoj premiji osiguranja u toku poslovne godine u 2005. učestvovala su sa samo 28,3 procenta, a najveće učešće zabeleženo je u 2007. godini – 34,1 odsto. Treba imati u vidu da rezervisane štete na početku poslovne godine (one moraju da budu pokrivena novčanim sredstvima ili, pak, kratkoročnim plasmanima) i ostvarena tehnička premija u toku poslovne godine služe za isplatu naknada šteta u toku te iste godine, kao i za pokriće tehničkih rezervi na kraju poslovne godine. Međutim, pitanje je zašto je iznos rezervacija šteta na kraju poslovne godine ovoliko, naročito za nastale a neprijavljene štete do kraja godine za koje se sastavljaju finansijski izveštaji. Ovo je posebno bilo izraženo u periodu od 2007. do 2010, gde su, po pravilu, iznosi rešenih šteta u tekućoj godini bili znatno manji od ukupnih rezervacija na početku godine, tako da se sredstva tehničke premije, ostvarena u toku poslovne godine, nisu koristila za isplatu naknada šteta u toj poslovnoj godini, već su samo služila kao garancija za isplatu naknada koje će nastati u narednim periodima poslovanja osiguravajućeg društva.

Imamo li u vidu da se samo 31 procenat sredstava rezervisanih šteta na početku godine i ostvarene tehničke premije u toku poslovne godine koristi za isplatu naknada šteta u toku te iste poslovne godine, pitamo se na koje vreme treba da se deponuju i ulažu sredstva osiguranja od auto-odgovornosti.

Takođe, postavlja se pitanje ko od ovakvog načina rezervisanja i rešavanja odštetnih zahteva ima koristi a ko štetu, budući da se radi o velikim iznosima novčanih sredstava, koja ostaju za buduću naknadu šteta. Štetu, svakako, imaju osiguranici odnosno korisnici osiguranja čiji se odštetni zahtevi u pojedinim osiguravajućim društvima rešavaju s

velikim zakašnjenjima. Takođe, štetu trpe i ostali osiguranici jer njihova novčana sredstva (tehničke rezerve ostalih osiguranja) mogu da se deponuju kod poslovnih banaka najviše do 12 meseci, pa su, samim tim, i kamate na ovakve depozite manje nego na depozite sredstava koja se drže duže od 12 meseci.

Prethodni problem ne može u potpunosti da se reši, ali može da se ublaži, i to na taj način što bi se više poštovala odredbe člana 25 i 27 Zakona o obaveznim osiguranjima, koje glase:

„Društvo za osiguranje je dužno da u roku od 14 dana od dana prijema odštetnog zahteva utvrdi osnov i visinu tog zahteva, da ga dostavi podnosiocu, da zahteva obrazloženu ponudu za naknadu štete i da isplati naknadu štete.

Ukoliko podneti zahtev nije potpun, društvo za osiguranje dužno je da se u roku od osam dana od dana prijema zahteva pismeno obrati podnosiocu zahteva i zatraži kompletiranje dokumentacije.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, ako u roku od 14 dana od dana prijema odštetnog zahteva nije moguće utvrditi osnov i visinu tog zahteva, društvo za osiguranje dužno je da ih utvrdi u roku od 45 dana od dana prijema tog zahteva za štetu na stvarima, a u roku od 90 dana od dana prijema tog zahteva za štetu na licima, te da podnosiocu zahteva dostavi obrazloženu ponudu za naknadu štete, a u daljem roku od 14 dana da isplati naknadu štete.

U slučaju kada je ponuđena visina naknade štete iz st. 1 i 3 ovog člana manja od potraživanja oštećenog lica, društvo za osiguranje dužno je da oštećenom licu ponudi i izvrši isplatu nespornog dela svoje obaveze na ime predujma, u rokovima utvrđenim tim stavovima. Prihvatanje nespornog dela naknade štete ne utiče na pravo na potraživanje spornog dela naknade.

U slučaju kada društvo za osiguranje oceni da nema osnova za naknadu štete, o tome će pismeno, sa obrazloženjem, obavestiti podnosioca odštetnog zahteva, u roku od osam dana od utvrđivanja nepostojanja osnova, a saglasno rokovima za odlučivanje o odštetnom zahtevu utvrđenom odredbama st. 1 i 3 ovog člana.¹

Društvo za osiguranje dužno je da naknadu štete iz stava 1 ovog člana isplati u roku od osam dana od dana prijema zahteva.

Društvo za osiguranje dužno je da štetu isplati u roku iz stava 2 ovog člana i u slučaju kad u postupku naknade štete utvrdi da je iznos štete do 1.000 evra u dinarskoj protivvrednosti, iako zahtev za naknadu štete nije iz stava 1 ovog člana.”

Tehnički rezultat neživotnih osiguranja po vrstama

Tehnički rezultat kumulativno i po vrstama osiguranja u periodu od 1. januara 2005. do 31. decembra 2010. godine prikazan je u Tabeli 3.

po ovom osnovu u ukupnim rashodima učestvuju sa 39,27 odsto. Rashodi po osnovu auto-odgovornosti u prihodima ostvarenim po tom osnovu participiraju sa 76,60 odsto, što pokazuje da je ova vrsta osiguranja rentabilna i kad su posređi tehničke premije osiguranja i naknada šteta, što ne bi moglo da se kaže o režijskom dodatku i troškovima sprovođenja osiguranja u ovoj vrsti. Prihodi ostvareni po osnovu osiguranja ukupne imovine u ukupnim prihodima učestvuju sa 32,18 procenata, a rashodi po osnovu osiguranja imovine sa 26,72 odsto. Ta vrsta osiguranja u ovom periodu poslovanja bila je najrentabilnija, budući da u ukupno ostvarenom tehničkom rezultatu učestvuje s preko 55 odsto. U ovom periodu poslovanja zdravstveno osiguranje takođe je bilo rentabilno, jer u ukupnim prihodima učestvuje sa 3,54 procenta, a u ukupnim rashodima sa 2,53 odsto. Transportna osiguranja, kao i zdravstvena osiguranja u ovom periodu poslovanja, bila su rentabilna, pošto u ukupnim prihodima učestvuju sa 1,67 odsto, a u ukupnim rashodima sa 1,11 procenata.

Na osnovu prethodnog pregleda, može se konstatovati da je u navedenom periodu u svim vrstama neživotnih osiguranja u celosti ostvaren pozitivan tehnički rezultat, to

TABELA 3

u 000 dinara

Vrsta osiguranja	Prihodi	Struktura u %	Rashodi	Struktura u %	Rezultat rezultata	Učešće 4:2 x100
1	2	3	4	5	6	7
nezgoda	10.762.403	6,56	10.431.052	8,27	331.351	96,92
zdravstv. osig	5.810.745	3,54	3.194.048	2,53	2.616.697	54,97
auto-kasko	26.479.100	16,15	26.568.404	21,07	-89.304	100,34
transport	2.731.177	1,67	1.403.058	1,11	1.328.119	51,37
auto-odgovor.	64.625.195	39,42	49.505.918	39,27	15.119.277	76,60
kredit	768.459	0,48	1.300.002	1,03	-531.543	169,17
imovina	52.750.076	32,18	33.664.873	26,72	19.085.203	63,82
Ukupno	163.927.155	100,0	126.067.355	100,00	37.859.800	76,90
Odobreni bonusi	5.653.337				- 5.653.337	
Ostvareni regresi			- 3.808.156		+ 3.808.156	
Svega	158.273.818		122.259.199		36.014.619	77,25

Napomena: Tabela 3 dobijena je dodavanjem prenosne tehničke premije iz 2004. godine ostvarenoj tehničkoj premiji osiguranja u 2005. godini, i oduzimanjem tehničke prenosne premije na kraju 2010. godine – po vrstama osiguranja – kao i dodavanjem rezervisanih šteta na kraju 2010. rešenim štetama u toku te godine, a umanjnjem rezervisanih šteta na kraju 2005. prenetim rezervisanim štetama iz 2004. godine.

Prihodi po osnovu osiguranja od auto-odgovornosti u ukupnim prihodima učestvuju sa 39,27 procenata, rashodi

jest da je tehnička premija osiguranja bila veća od iznosa rešenih i nerešenih štetnih slučajeva sa osiguravajućim pokrivenjem, ne uzimajući u obzir prihode ostvarene po osnovu deponovanja i ulaganja sredstava tehničkih rezervi neživotnih osiguranja. Kod auto-kaska i osiguranja kredita, ostvaren je negativan tehnički rezultat.

¹ Štete za koje odštetni zahtev iznosi manje od 1.000 evra u dinarskoj protivvrednosti i za koje su, uz zahtev, dostavljeni dokazi na osnovu kojih se može utvrditi obaveza društva za osiguranje, smatraju se malim štetama.

Ovo bi u stvari bila cena osiguranja, posmatrana preko odnosa tehničke premije i naknada šteta, ali to je najveći i osnovni deo rashoda u neživotnim osiguranjima.

Negativan tehnički rezultat kod auto-kaska posledica je toga što društva za osiguranje svakom osiguraniku koji zaključi polis za slučaj auto-odgovornosti i istovremeno i auto-kasko odobravaju određeni popust po osnovu ugovora o auto-kasku. I kada se tehnički rezultati auto-kaska i osiguranja od auto-odgovornosti posmatraju zajedno, vidimo da su pozitivni, što po pravilu odgovara i društvima za osiguranje.

Učešće šteta u tehničkoj premiji osiguranja u proseku iznosi 76,90 odsto. Kada se uključe odobreni bonusi i ostvarena regresna potraživanja, učešće iznosi 77,25 procenata. Učešće ostvarenih regresnih potraživanja (prihoda) u štetama iznosi SAMO 3,02 procenta, što je veoma skromno, pre svega zbog nepoštovanja propisa od strane dobrog dela učesnika u saobraćaju (alkohol, droga i slično). Zbog ovako malog procenta ostvarenih prihoda po osnovu regresnih potraživanja, dobri vozači plaćaju višu cenu (premiju) osiguranja, za šta nema opravdanja.

Potrebno je da se što realnije utvrđuje tehnički i finansijski rezultat u osiguranju imovine i lica, a takođe i da finansijski rezultat, ako je moguće, bude najmanje u visini ostvarenog tehničkog rezultata i da se iskazuje kao rezerva za izravnjanje rizika u okviru ukupnog kapitala, a nakon trogodišnjeg perioda, da se eventualno koristi za isplatu dividendi akcionarima i povećanje osnovnog kapitala društva za osiguranje. U osiguranju imovine i lica, pored tehničkih rezervi i osnovnog kapitala, uključujući

i rezerve formirane po raznim osnovama, treba da postoje i riziko-rezerve, pošto se izravnjanje rizika (riziko-premije i naknada šteta) postiže u dužem ili kraćem vremenskom rasponu, u zavisnosti od broja osiguranih predmeta. Prema tome, jednogodišnji pozitivan finansijski rezultat ne znači istovremeno da je ostvaren kapital iz dobiti, to će biti samo ukoliko se i narednih godina ostvaruje pozitivan finansijski rezultat.

Zaštita imovine i lica osiguravajućim pokrićima u Srbiji

Zaštita imovine i lica putem osiguranja u Srbiji veoma je skromna, što se vidi i iz narednih nekoliko podataka kod pojedinih predmeta osiguranja, na dan 31. decembar 2010. godine:

Vrsta osiguranja	Broj osiguranih predmeta
privatno zdravstveno osiguranje.....	91.687
osiguranje motornih vozila – auto-kasko.....	326.793
osiguranje motornih vozila – auto-odgovornost	2.055.711
životna osiguranja.....	296.758
osiguranje stvari u domaćinstvu.....	241.384
osiguranje useva i plodova	11.172
osiguranje životinja	1.212
osiguranje od odgovornosti advokata.....	8
osiguranje od odgovornosti lekara	870

Na osnovu navedenih podataka, može se zaključiti kakav je stepen razvijenosti osiguranja imovine i lica u nas, a on je više nego skroman, imajući u vidu da živimo u 21. veku.

Osiguranje motornih vozila auto-kasko iznosi samo 15,90 odsto od broja polisa osiguranja od auto-odgovornosti. Treba imati u vidu da je osiguranje od auto-odgovornosti obavezno, a auto-kasko fakultativno. Broj polisa privatnog zdravstvenog osiguranja iznosi samo 91.687, a osiguranja stvari u domaćinstvu 241.384.

Međutim, treba imati u vidu i da je stepen razvijenosti osiguranja imovine i lica pre svega uslovljen stepenom razvijenosti privrede i životnog standarda građana. Ali tu ne treba zanemariti ni navike stanovništva i, pre svega, menadžera. Postavlja se i pitanje šta je društvena zajednica svojom privrednom politikom učinila za razvoj osiguranja imovine i lica u nas, a odgovor glasi *skoro ništa ili vrlo malo*.

Tehnički rezultat životnih osiguranja

Tehnički rezultat ostvaren u životnim osiguranjima u periodu od 2005. do 2010. godine prikazan je u Tabeli 4.

TABELA 4

Godina	Ostvarena tehnička prem.	Bazni indeks	Ostvareni rashodi	Rezultat
1	2	3	4	5
Prihodi:				
2005. Pren. prem. na poč. god.	15.333			15.333
2005. Rez. štete na poč. god.			14.856	14.856
2005. Obračunata. teh. prem. u toku god.	2.158.270	100,00	2.051.642	106.628
2006.	2.747.005	127,28	2.522.392	224.613
2007.	3.765.622	172,47	3.384.719	380.903
2008.	5.039.505	233,50	5.266.209	-226.704
2009.	6.380.248	295,62	6.821.407	-441.159
2010.	7.590.541	351,70	7.970.447	-379.906
2010. Pren. prem. na kraju godine	-214.845			-214.845
2010. Rezerv. štete			196.058	-196.058
Ukupno	27.481.679		28.198.318	-716.639

Positivan tehnički rezultat ostvaren je u periodu poslovanja od 2005. do 2007. godine, a negativan od 2008. do 2010. godine, što se vidi u Tabeli 5.

TABELA 5

Godina	Štete u toku godine	R A S H O D I			
		Bazni indeks	Matem. rez. života	Bazni index	Ukupni rashodi
1	2	3	4	5	6
2005. Rez. štete na poč. god.	-14.856				-14.856
2005.	400.816	100,00	1.651.126	100,00	2.051.942
2006.	1.104.570	275,59	1.417.822	95,87	2.522.392
2007.	1.013.201	91,73	2.371.518	167,26	3.384.719
2008.	1.336.265	131,88	3.929.944	117,97	5.266.209
2009.	1.941.073	145,26	4.880.334	148,30	6.821.407
2010.	1.792.034	92,32	6.178.413	126,52	7.970.447
2010. Rez. štete na kraju godine	+196.058				196.058
Ukupno:	7.769.161		20.429.157		28.198.318

Tehnički rezultat životnih osiguranja u celosti je negativan za navedeni period poslovanja. Međutim, što je najbitnije, ovaj rezultat nije tačan iako je dobijen u skladu s važećim propisima. Nije tačan stoga što nije poznato za koji su iznos troškovi sprovođenja osiguranja pokriveni matematičkom rezervom; reč je o troškovima nastalim

u tekućem obračunskom periodu poslovanja, a odnose se na naredne obračunske periode u skladu s trajanjem ugovora o osiguranju. Takođe, nije poznato za koji je iznos povećana matematička rezerva po osnovu ostvarivanja prinosa putem deponovanja i ulaganja novčanih sredstava životnih osiguranja.

Učešće matematičke rezerve u ukupnoj premiji životnih osiguranja

Odnos ukupne premije životnih osiguranja i obrazovane matematičke rezerve u periodu od 1. januara do 31. decembra 2010. godine prikazan je u Tabeli 6.

društava za osiguranje nego kod velikih. Sa stanjem na dan 31. decembar 2010. godine, broj zaključenih ugovora o životnim osiguranjima iznosi 296.758, a prethodne godine bio je 259.403, dakle došlo je do povećanja zahvaljujući broju od 37.355 novozaključenih ugovora, a to je više nego skromno.

TABELA 6

Naziv društva	Premija životnih osiguranja	Učešće u %	Matematička rezerva	Struktura u %	Učešće u % Kol. 4:2
1	2	3	4	5	6
1	40.740	0,40	12.260	0,12	30,09
2	32.992	0,37	16.096	0,26	40,25
3	161.133	1,72	65.623	1,06	40,23
4	514.269	5,50	282.376	4,57	54,91
5	2.361.026	25,50	1.986.377	32,16	84,13
6	698.284	7,47	330.867	5,20	47,38
7	1.990.320	21,28	1.622.374	26,27	81,51
8	392.196	4,19	171.557	2,78	43,74
9	34.374	0,39	10.733	0,17	31,22
10	5.336		1.987	0,03	28,59
11	62.961	0,77	18.006	0,51	45,43
12	701.189	7,50	324.547	5,26	46,29
13	2.356.603	25,21	1.334.823	21,61	56,64
Ukupno	9.351.423	100,00	6.175.626	100,0	66,04

U ukupnoj matematičkoj rezervi ostvarenoj u periodu od 1. januara do 31. decembra 2010. godine, tri društva za osiguranje učestvuju sa 80,04 odsto, a prethodne godine ovaj procenat iznosio je 71,99 procenata, a sva ostala društva učestvovala su sa 19,06 odsto. Po osnovu ukupne premije životnih osiguranja, na ta tri društva otpada 61,99 procenata od ukupne ostvarene premije životnih osiguranja u ovom periodu, a na sva ostala 38,01 odsto, što ukazuje da su troškovi sprovođenja životnih osiguranja mnogo veći kod manjih

Ako se ima u vidu broj građana Srbije, u potpunosti se može doneti sud o stepenu razvijenosti životnih osiguranja kod nas. Međutim, treba podsetiti da je stepen razvijenosti životnih osiguranja pre svega uslovljen visinom životnog standarda, tako da bez toga nema ni razvijenog životnog osiguranja.

Odnos matematičke rezerve i ukupne obračunate premije životnih osiguranja u periodu od 1. januara 2003. do 31. decembra 2010. godine prikazan je u Tabeli 7.

TABELA 7

u 000 dinara

Godina	Premija živ. osiguranja	Indeks bazni	Indeks lančani	Matematička rezerva	Indeks bazni	Indeks lančani	Učešće % kol. 5:2
1	2	3	4	5	6	7	8
2003.	887.294	100,00	100,00	588.132	100,00	100,00	66,28
2004.	1.554.741	175,22	175,22	1.492.783	253,82	253,82	96,01
2005.	3.056.628	344,48	196,60	1.651.126	280,74	110,61	46,30
2006.	3.789.849	427,12	123,99	1.417.822	241,07	85,87	37,41
2007.	4.939.512	556,69	130,33	2.371.518	403,22	167,26	48,01
2008.	6.347.767	715,41	128,51	3.920.944	679,49	165,28	61,75
2009.	7.864.006	888,11	124,14	4.880.334	828,71	123,45	61,90
2010.	9.351.423	1.053,9	118,91	6.175.626	1.050,0	126,04	66,04

Učešće matematičke rezerve u ukupnoj obračunatoj premiji životnih osiguranja kreće se od 37,415 odsto u 2006. godini do 66,28 procenata u 2003. godini (podatak iz 2004. nije realan, mada je tačan na osnovu raspoloživih podataka); ovaj parametar u poslednje dve godine iznosi 61,90 odsto odnosno 66,04 odsto u 2010. godini. Na osnovu prethodnih podataka, može se zaključiti da je valjanost razgraničenja troškova sprovođenja osiguranja kod životnih osiguranja na visokom nivou. Postavlja se pitanje šta je bilo s premijom osiguranja od 37,41 odsto (u 2006. godini) do 100 odsto, odnosno koliko je tačno iznosila obračunata matematička rezerva u ovom periodu na kraju svake poslovne godine. U svakom slučaju, nedostajuća premija osiguranja između 100 procenata i učešća matematičke rezerve nije u celosti pokrivala samo troškove sprovođenja životnih osiguranja, već i isplatu ugovorenih suma. Ali činjenica je da je od ukupne obračunate premije, računajući i prirast putem investiranja sredstava životnih osiguranja, formirana matematička rezerva u navedenim procentima, s tim što su ti procenti znatno manji kada se oduzme ostvareni prirast

- neobučenos zastupnika koji zaključuju ugovore o životnim osiguranjima, što čini da oni ne mogu da informišu osiguranike o njihovim pravima i obavezama koji proizilaze iz zaključenih ugovora;
- ako se ima u vidu da se radi o dugoročnim ugovorima, neophodno je, pored ispitivanja kreditne sposobnosti osiguranika, ukazati mu na sve posledice u slučaju raskida ugovora pre roka na koji je zaključen, jer ukoliko osiguranik raskine ugovor pre roka, drastično je oštećen, budući da dobija simboličan iznos u odnosu na onaj koji je uplatio, što u nekim slučajevima odgovara pojedinim društvima za osiguranje.

Prihodi ostvareni deponovanjem i ulaganjem sredstava tehničkih rezervi

Ostvarena kamata na sredstva tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja, putem deponovanja i ulaganja u hartije od vrednosti i drugih ulaganja, u periodu od 2005. do 2010. godine prikazana je u Tabeli 8.

TABELA 8

u 000 dinara

Godina	Prihodi	Indeks bazni	Rashodi	Učešće u % kol. 4:2	Razlika 2-4
1	2	3	4	5	6
2005.	805.458	100,00	33.276	41,31	772.182
2006.	945.190	117,48	188.646	19,96	756.544
2007.	1.300.863	159,53	190.794	14,67	1.110.069
2008.	4.608.243	572,21	496.704	10,78	4.111.539
2009.	4.884.025	606,37	356.778	7,30	4.527.247
2010.	5.655.989	702,08	572.165	10,12	5.083.824
Ukupno:	18.199.768		1.838.363	10,10	16.361.405

po osnovu deponovanja i ulaganja sredstava osiguranja života. Ovde nije potreban poseban komentar, ali se postavlja pitanje šta je uslovalo ovoliko razliku između iznosa obračunate i naplaćene premije životnih osiguranja i obrazovane matematičke rezerve u istom periodu. Takođe, treba naglasiti da se učešće matematičke rezerve u obračunatoj i naplaćenju premiji različito ponaša u različitim društvima za osiguranje.

Postoji više uzroka, ali osnovni su sledeći:

- zaključivanje ugovora o osiguranju života bez prethodne provere kreditne sposobnosti osiguranika, pri čemu se kao posledica javlja veliki broj otkaza ugovora samo posle nekoliko meseci ili nekoliko godina; a kao što je poznato, ovi ugovori se po pravilu zaključuju na period od preko 10 godina;

Slobodna novčana sredstva tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja mogu se deponovati i ulagati radi očuvanja njihove realne vrednosti, putem kamata na deponovana i uložena sredstva. Utvrđivanje slobodnih novčanih sredstava veoma je složen proces, pa se, kao posledica toga, gotovo nikad ne raspolaže podacima o njima iako mogu da se deponuju i ulažu u datom vremenskom trenutku. NBS nije propisala metodologiju za njihovo utvrđivanje.

Ostvareni prihodi (kamata) povećani su u odnosu na 2005. godinu za preko sedam puta, a učešće rashoda (pasivna kamata) smanjeno je sa 41,31 odsto na samo 10,12 procenata, što pokazuje da društva za osiguranje pridaju veći značaj prihodima koji se ostvaruju na ovaj način.

Naplaćena ukupna premija osiguranja po godinama za navedeni period izgleda ovako:

2005. godina	$\frac{\text{naplaćena premija} \times 100}{\text{ukupna premija za naplatu}}$	$\frac{33.204.303 \times 100}{41.448.893}$	=80,10%
2006. godina	$\frac{\text{naplaćena premija} \times 100}{\text{ukupna premija za naplatu}}$	$\frac{38.236.823 \times 100}{46.299.915}$	=82,85%
2007. godina	$\frac{\text{naplaćena premija} \times 100}{\text{ukupna premija za naplatu}}$	$\frac{43.893.709 \times 100}{52.843.047}$	=83,06%
2008. godina	$\frac{\text{naplaćena premija} \times 100}{\text{ukupna premija za naplatu}}$	$\frac{51.114.017 \times 100}{61.134.793}$	=83,61%
2009. godina	$\frac{\text{naplaćena premija} \times 100}{\text{ukupna premija za naplatu}}$	$\frac{54.101.717 \times 100}{63.538.234}$	=85,15%
2010. godina	$\frac{\text{naplaćena premija} \times 100}{\text{ukupna premija za naplatu}}$	$\frac{54.821.512 \times 100}{65.956.269}$	=83,12%

NAPOMENA: ukupna premija za naplatu dobija se kada se obračunatoj premiji osiguranja u tekućem obračunskom periodu doda i nenaplaćena premija iz prethodnog obračunskog perioda. Naplaćena premija dobija se kada se od ukupne sume za naplatu odbije nenaplaćena premija na kraju obračunskog perioda za koji se utvrđuje procenat naplaćene premije.

Naplaćena premija kreće se od 80,10 odsto u 2005. do 85,15 procenata u 2009. godini. Proceniti naplaćene premije na prvi pogled relativno su visoki ako u vidu imamo ne likvidnost naše privrede u celosti. Međutim, treba imati u vidu i da se najveći deo naplaćene premije osiguranja naplaćuje putem isplata naknada šteta (kompenzacijama) ili se, pak, naplaćena premija osiguranja vraća kao isplata naknade šteta osiguranicima odnosno korisnicima osiguranja koji su već platili premiju, mada je njihov broj relativno mali u odnosu na ukupan broj osiguranika.

Slobodna novčana sredstva tehničkih rezervi koja su mogla da se deponuju i ulažu prikazana su u Tabeli 9.

Prihodi ostvareni po osnovu deponovanja i ulaganja sredstava tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja kreću se od 4,08 odsto do 21,42 odsto u odnosu na naplaćenu premiju osiguranja, po odbitku iznosa na ime rešenih šteta i premije saosiguranja i reosiguranja, preko iznosa učešća saosiguravača i reosiguravača u štetama osiguravača. Ako imamo u vidu da je depresijacija dinara u 2005. godini iznosila 17,7 procenata, to praktično znači da su sredstva i tada bila obezvređena za 13,62 indeksna poena. Slična je situacija bila i u 2006. godini, kada su sredstva osiguranja bila obezvređena za 2,29 indeksnih poena, kao i u 2007, kada je obezvređivanje iznosilo 5,44 indeksna poena. U 2008, 2009. i 2010. godini nije bilo obezvređivanja sredstava osiguranja, pošto su prosečni ostvareni prihodi bili znatno veći od iznosa inflacije.

Na osnovu prethodnog pregleda, vidi se da su se prihodi po ovom osnovu neravnomerno ostvarivali u navedenom periodu. Međutim, ovakav način iskazivanja prihoda ostvarenih po ovom osnovu delom je posledica važećih propisa, koji zahtevaju da osiguravajuća društva obavezno pokrивaju izvore sredstava tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja sredstvima deponovanim i ulozenim u hartije od vrednosti, kao i drugim ulaganjima, bez obzira na to po kom su osnovu sredstva ostvarena, to jest iz kojih izvora potiču. Sredstva se često odnose na doprinose za preventivu i druge oblike rezervisanja, kao i na ukupan kapital. Ovakav način pokrića izvora sredstava tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja suprotan je propisima i načelima MRS/MSFI, a što je najbitnije, i ekonomskim zakonitostima da se sredstva usaglašavaju sa svojim izvorima, a ne obratno; u ovim slučajevima ne postoji usaglašavanje sredstava s njihovim izvorima, kao što će se videti kasnije. Osiguranike interesuje u kojoj je meri očuvana vrednost njihovih sredstava

TABELA 9

u 000 dinara

Godina	Naplaćena premija	Rešene štete	Premija reosig.	Ukupno 3+4	Slobodna sred. 2-5	Ostvarena kamata	Procenat 7x100:2
1	2	3	4	5	6	7	8
2005.	33.204.303	11.701.714	1.243.114	12.944.828	20.259.475	805.458	4,08%
2006.	38.236.823	15.745.540	1.070.121	16.815.661	21.421.162	945.190	4,61%
2007.	43.893.709	17.701.160	2.027.935	19.729.095	24.164.614	1.300.863	5,66%
2008.	51.114.017	22.203.373	1.488.571	23.691.944	27.422.073	4.608.243	16,62%
2009.	54.101.717	24.349.694	2.191.072	26.540.766	27.560.951	4.884.025	17,98%
2010.	54.821.512	25.064.221	3.347.103	28.411.324	26.410.188	5.655.989	21,42%
Ukupno	275.372.081	116.765.702	11.367.916	128.133.618	147.238.463	18.199.768	

(tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja), koja se nalaze kod osiguravajućih društava, a ne na koji su veštački način pokrivena. Naime, član 17 Zakona o osiguranju glasi:

„Društvo iz člana 3 i 4 Zakona za svoje obaveze odgovora celokupnom svojom imovinom.“

To praktično znači da se obaveze društva za osiguranje izvršavaju svim sredstvima, bez obzira iz kojih izvora potiču. Osiguranika samo interesuje u kojoj je meri očuvana realna vrednost njegovih sredstava (tehničkih rezervi), a ne njihovo veštačko pokriće.

Finansijski prihodi i rashodi

Finansijski prihodi i rashodi po osnovu ostvarenih kamata na sredstva ukupnog kapitala u periodu od 2005. do 2010. godine prikazani su u Tabeli 10.

Postavlja se pitanje da li su ostvareni prihodi po osnovu deponovanja i ulaganja kapitala akcionara bili dovoljni da očuvaju realnu vrednost njihove imovine. Delimičan odgovor dobija se kada se uporede ostvarni prihodi i slobodna sredstva kapitala koja su mogla da se deponuju i ulažu u dotičnom periodu.

Metodologija utvrđivanja slobodnih novčanih sredstva kapitala, kao i tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja koja mogu da se deponuju i ulažu, nije propisana od strane NBS. Ali ona mogu da se utvrde na osnovu odgovarajućih metodologija. U našem slučaju, kada se radi o sredstvima ukupnog kapitala, sredstva mogu da se utvrduju na sledeći način. Naime, zahvaljujući tome što ne postoji potpuno adekvatno razgraničenje u ostvarenim prihodima po osnovu kapitala i tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja, samim tim i iskazana visina ostvarenih

TABELA 10

u 000 dinara

Godina	Prihodi	Rashodi	Razlika 2-3
1	2	3	4
2005.	2.250.038	391.573	1.858.465
2006.	1.842.346	859.385	982.961
2007.	1.413.246	1.582.418	-169.172
2008.	3.105.051	1.692.173	1.412.878
2009.	2.577.506	1.169.191	1.408.315
2010.	3.319.872	1.739.485	1.580.387
Ukupno	14.508.059	7.434.225	7.073.834

NAPOMENA: u finansijske prihode spadaju kamate, kursne razlike, prihodi po osnovu efekata valutne klauzule, prihodi od dividendi, kao i ostali finansijski prihodi ostvareni iz odnosa s matičnim, zavisnim i ostalim povezanim pravnim licima.

procenata nije realna niti pak tačna. Realna visina kamatnih stopa, to jest ostvarenih prihoda putem deponovanja i ulaganja garantnih i tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja dobija se kada se u obzir uzmu ukupni izvori svih sredstava osiguranja na početku i na kraju poslovne godine i to podeli sa dva, što je prikazano u Tabeli 11.

premije osiguranja za istu visinu rizika, to jest neki od njih na taj način dobijaju nezarađene bonuse. Ovakvo ponašanje od strane nekih osiguravača posledica je toga što osiguranici ne poznaju svoja prava iz osnova zaključenih u polisi, a s druge strane osiguravači se ponašaju prilično slobodno u raspolaganju i korišćenju sredstava. Po pravilu, osigura-

TABELA 11

u 000 dinara

Godina	Prosečno stanje	Prihodi	3 x 100:2	Stopa inflacije
1	2	3	4	5
2005.	34.975.611	3.090.370	8,86	17,7
2006.	44.619.317	2.556.362	5,73	6,9
2007.	57.744.379	3.262.303	5,65	10,1
2008.	71.297.823	7.713.294	10,82	6,8
2009.	83.335.163	7.461.531	8,95	6,6
2010	94.713.921	8.975.861	9,47	10,3

NAPOMENA: u prosečno stanje izvora sredstava osiguranja spadaju ukupan kapital (garantne rezerve i kapital iznad garantnih rezervi), tehničke rezerve životnih osiguranja, tehničke rezerve neživotnih osiguranja, dugoročna ostala rezervisanja (MRS 19 - primanja zaposlenih i sl.) i doprinosi za preventivu, na početku i kraju godine, sve podeljeno sa dva.

Pod prihodima se podrazumevaju ostvarene kamate i drugi prihodi putem deponovanja i ulaganja sredstva ukupnog kapitala, tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja, te prihodi ostvareni dugoročnim finansijskim plasmanima, kursnim razlikama, dividendama i slično.

Na osnovu prethodnih podataka, može se zaključiti da su sredstva osiguranja u periodu od 2005. do 2007. godine bila obezvređivana, jer su ostvareni prihodi bili manji od stope inflacije, i to naročito u 2005, a zatim u 2007. godini. Međutim, činjenica je da procenti o ostvarenim stopama prihoda na deponovana i uložena sredstva osiguranja nisu u potpunosti tačni, stoga što izvori sredstava životnih osiguranja nisu prikazani u punom iznosu, usled umanjenja iznosa matematičke rezerve i pokrića troškova sprovođenja životnih osiguranja, nastalih u tekućem obračunskom periodu, koji se odnose na naredne obračunske periode.

Potrebno je naglasiti da osiguravač u poslovanju sa sredstvima tehničkih rezervi i životnih i neživotnih osiguranja, kao sa sredstvima osiguranika, treba da se ponaša kao dobar privrednik, što po pravilu nije tako. Često se ova sredstva daju beskamatno u vidu raznih avansa (pre svega tehničke rezerve neživotnih osiguranja), ili s nižim kamatnim stopama od stope depresijacije dinara u istom periodu, a kamata se, najčešće, ne obračunava ako se premija osiguranja ne plati u ugovorenom roku, tako da se na ovaj način navedena sredstva osiguranika obezvređuju na njegovo štetu. Samim tim, svi osiguranici ne plaćaju istu visinu

nici nemaju uvid u poslovanje tehničkim rezervama životnih i neživotnih osiguranja. Zarad očuvanja realne vrednosti sredstava garantnih rezervi i kapitala iznad garantnih rezervi, treba ih koristiti kao sredstva stalne imovine (nematerijalna imovina, nekretnine, postrojenja i oprema) ili ih plasirati u dugoročne finansijske transakcije, i to samo kao obrtna sredstva.

Sredstva tehničkih rezervi životnih osiguranja, kada se radi o matematičkoj rezervi, treba da se koriste kao dugoročni plasman sa aspekta likvidnosti i da se ulažu u dugoročne hartije od vrednosti i slično. Na ovaj način, omogućava se njihov veći prirast, stoga što su društva za osiguranje obavezna da sredstva matematičke rezerve vrate osiguranicima odnosno korisnicima ovih osiguranja sa odgovarajućim prirastom koji se ugovora prilikom zaključivanja polise. U protivnom, nema opravdanja za zaključivanje ugovora o životnim osiguranjima. U nas se, po pravilu, ne pravi razlika između nominalne i realne vrednosti sredstava, pa se tako osiguranicima životnih osiguranja najčešće vraćaju uložena sredstva u nominalno ugovorenim iznosima, a ne u realnoj vrednosti.

Sredstva kojima su pokrivena rezervisane štete služe za isplatu nastalih a nerešenih, nelikvidiranih i neisplaćenih naknada šteta i ugovorenih suma osiguranja. Sredstva kojima su pokrivena prenosne premije i rezerve sigurnosti za izravnjanje rizika služe za isplatu naknada šteta, koje će nastati dok traje polisa. Sredstva kojima su pokrivena tehničke

U navedenom periodu poslovanja ostvareni rashodi veći su od prihoda za iznos od 2,26 milijardi dinara. Međutim, karakteristično je to da je u poslednje tri godine odnos po ovom osnovu bio negativan, pre svega zbog ekonomske krize koja se proširila i na Srbiju, ali verovatno i zbog neiskazivanja realnih finansijskih rezultata u prethodnim periodima od strane pojedinih osiguravajućih društava, naročito kada je u pitanju realna procena hartija od vrednosti.

Rashodi za dugoročna rezervisanja i funkcionalne doprinose

Prema propisima koji su važili do 31. decembra 2010. godine, iz premija životnih i neživotnih osiguranja vršena su određena rezervisanja i izdvajanja za funkcionalne doprinose:

- za matematičku rezervu, iz premije životnih osiguranja
- za doprinos za preventivu, iz premije životnih odnosno neživotnih osiguranja, u zavisnosti od akta poslovne politike društva za osiguranje
- za vatrogasni doprinos iz premije požarnih osiguranja, na osnovu propisa Republike Srbije
- za garantni fond iz premije osiguranja od auto-odgovornosti, na osnovu Zakona o obaveznim osiguranjima i Odluke Upravnog odbora osiguravača Srbije
- za rezerve za izravnjanje rizika, iz premije neživotnih osiguranja, na osnovu Zakona o osiguranju.

Izdvajanja iz premije osiguranja u periodu od 2005. do 2010. godine prikazana su u Tabeli 13.

rezerve neživotnih osiguranja po pravilu ne treba dugoročno deponovati i ulagati, jer su isključivo namenjena za isplatu naknada šteta po njihovom nastanku. Društva za osiguranje svoje obaveze prema osiguranicima odnosno korisnicima osiguranja treba promptno da izmiruju, što nije uvek slučaj.

Prihodi i rashodi po osnovu usklađivanja vrednosti imovine

Prihodi po osnovu usklađivanja vrednosti imovine i ostali prihodi i rashodi po osnovu obezvređivanja imovine i ostali rashodi u periodu od 2005. do 2009. godine prikazani su u Tabeli 12.

TABELA 12

u 000 dinara

Godina	Prihodi	Rashodi	Razlika
1	2	3	4
2005.	2.671.734	4.019.037	- 1.347.303
2006.	7.416.312	5.026.310	2.390.002
2007.	5.446.656	4.125.523	1.321.133
2008.	6.577.723	7.595.428	- 1.017.705
2009.	3.547.094	6.129.973	- 2.582.879
2010.	4.367.421	5.387.003	- 1.019.582
Ukupno	30.026.940	32.283.274	- 2.256.334

TABELA 13

u 000 dinara

Godina	Matem. rez.	Preventiva	Garantni fond	Rezerve za izr. rizika
1	2	3	4	5
2005.	1.651.126	438.215	446.944	92.442
2006.	1.417.822	539.077	597.877	229.478
2007.	2.371.518	656.294	584.149	287.995
2008.	3.920.944	746.801	450.656	532.824
2009.	4.880.334	717.118	467.833	787.968
2010.	6.178.413	772.248	756.094	870.502
Ukupno	20.420.157	3.869.753	3.303.553	2.801.209

U navedenom periodu iz premije životnih osiguranja za matematičku rezervu izdvojeno je 20,4 milijarde dinara, a iz premije neživotnih osiguranja za istu svrhu 3,8 milijardi dinara, što je, u odnosu na ukupnu ostvarenu premiju osiguranja u ovom periodu, minoran procenat. Za Garantni fond izdvojeno je 3,3 milijarde dinara, a za rezerve za izravnjanja rizika 2,8 milijardi dinara. Izdavanja su vršena u skladu s propisima i aktima poslovne politike društva za osiguranje. Kada je u pitanju izdavanje za preventivu, može se zaključiti da su bila veoma skromna, pa samim

obavljaju poslove reosiguranja, premiju reosiguranja (aktivnu) uglavnom retrocediraju kod inostranih društava. Ovo stoga što su tehnički (ekonomski) kapaciteti domaćih društava koja obavljaju poslove reosiguranja više nego skromni, tako da ona uglavnom obavljaju brokerske poslove, najčešće za račun i u ime svojih osnivača.

Odnos premije reosiguranja (pasivna premija reosiguranja) i udela reosiguravača u naknadama šteta osiguravajućih društava u periodu od 2005. do 2010. godine prikazan je u Tabeli 14.

TABELA 14

u 000 dinara

Godina	Premija reosiguranja	Provizija	Ukupno 2-3	Udeli u štetama	Razlika u 4-5	Učešće 5x100/4 u %
1	2	3	4	5	6	7
2005.	2.323.807	222.921	2.100.886	864.366	-1.236.520	41,14
2006.	2.972.518	285.306	2.687.212	1.636.083	-1.051.129	60,88
2007.	3.620.555	481.699	3.138.856	1.137.136	-2.001.720	36,23
2008.	4.381.184	489.989	3.891.195	2.427.783	-1.463.412	62,39
2009.	5.318.968	625.639	4.693.329	2.557.774	-2.135.555	54,50
2010.	6.785.334	1.309.815	5.475.519	4.538.231	-937.288	82,88
Ukupno	25.402.366	3.415.369	21.986.997	13.161.373	-8.825.624	59,86

tim ni preduzete preventivne mere u tom periodu nisu bile krupne, što bi bilo poželjno.

Odnos premije reosiguranja i udela reosiguravača u naknadama šteta

Prema postojećim propisima, društva za osiguranje kod nas mogu se reosiguravati kod domaćih organizacija za osiguranje, registrovanih za obavljanje poslova reosiguranja, a društva za reosiguranje premiju mogu retrocedirati kod domaćih i inostranih osiguravajućih kuća, koje obavljaju poslove reosiguranja. Domaća osiguravajuća društva koja

U navedenom periodu odliv sredstava osiguranja u saosiguranje i reosiguranje iznosi 21,986 milijardi dinara, s tim što je na ime provizija osiguravačima vraćeno 3,4 milijarde, a udeli saosiguravača i reosiguravača u naknadama štete iznose 13,2 milijarde dinara; u proseku, putem udela u naknadama šteta i provizijama ukupno je vraćeno 59,86 odsto sredstava. Stvarni odliv sredstava osiguranja u saosiguranje i reosiguranje iznosio je 8,8 milijardi dinara. Treba imati u vidu da su sredstva otišla uglavnom u inostranstvo. Ukoliko bi premija saosiguranja znatno više učestvovala u izravnjanju rizika u zemlji, utoliko bi bio manji odliv deviznih sredstava u osiguranju po osnovu reosiguranja. Premija

saosiguranja u nas je simbolična bez obzira na to što se putem saosiguranja usporava ili ublažuje odliv deviznih sredstava iz zemlje u inostranstvo, a ovom pitanju ne pridaje se nikakav značaj. Odliv sredstava osiguranja u inostranstvo vrši se i putem reosiguranja i po ostalim vidovima osiguranja, imajući u vidu učešće stranog kapitala u domaćem osiguranju imovine i lica, tako da se ne radi o odlivu u navedenom iznosu, već o mnogo većem.

Odnos tehničke premije neživotnih osiguranja i premije saosiguranja i reosiguranja u periodu od 2005. do 2010. godine izgleda ovako (Tabela 15).

TABELA 15

u 000 dinara

Godina	Tehnička premija osiguranja	Premija saosiguranja i reosiguranja	učešće 3 x 100:2 u %
1	2	3	4
2005.	22.400.429	2.323.807	10,36
2006.	24.528.355	2.972.518	12,12
2007.	28.421.168	3.620.555	12,74
2008.	32.757.617	4.381.184	13,36
2009.	32.758.682	5.318.968	16,21
2010.	34.249.185	6.785.334	19,81
Ukupno	175.115.436	25.402.366	14,51

Učešće premije saosiguranja i reosiguranja u tehničkoj premiji neživotnih osiguranja u proseku iznosi 14,51 odsto, a kreće se od 10,36 procenata u 2005. do 19,81 odsto u 2010. godini. Procenti učešća nisu veliki i reosiguranje u inostranstvu neophodno je zato što osiguravajuća društva u nas nemaju odgovarajuće kapacitete da osiguravajućim pokrićem obuhvate sve rizike. Međutim, treba imati u vidu da se osiguranje, a samim tim i reosiguranje, zasniva na podeli rizika, te ukoliko je veći broj predmeta obuhvaćen osiguravajućim pokrićem, utoliko je manja premija osiguranja u

odnosu na visinu rizika, i obratno. U osiguranju imovine bolje je imati osiguravajuće pokriće za 1.000 aviona sa učešćem u snošenju rizika od 0,33% odsto po jednom avionu, nego za 10 aviona uz snošenje rizika od 20 procenata po jednom avionu. Ovo stoga što bi, ukoliko dođe do pada samo jednog aviona, u prvom slučaju visina naknade štete iznosila 0,33 odsto, a u drugom slučaju 20 procenata. U osiguranju imovine postoji najveća podela rada, koja se ogleda u podeli snošenja rizika po jednom osiguranom predmetu (avionu, brodu i slično).

Troškovi sprovođenja osiguranja

Troškovi sprovođenja osiguranja (TSO), prema postojećim propisima, pokrivaju se samo iz ostvarenog režijskog dodatka, koji je sastavni deo tarifa premija osiguranja, i jednim delom provizije dobijene od reosiguravača za njihovo pokriće. TSO u periodu od 2005. do 2010. godine izgledaju ovako (Tabela 16).

TABELA 16

u 000 dinara

Godina	Ostvaren režijski dodatak	Troškovi sprovođ. osiguranja	Razlika 3-2	učešće u % 4 x 100/3
1	2	3	4	5
2005.	9.284.073	10.975.697	1.691.624	118,22
2006.	10.141.175	14.276.748	4.135.573	140,78
2007.	11.969.445	16.509.186	4.539.741	137,93
2008.	13.669.716	19.590.868	5.921.152	143,32
2009.	13.735.300	21.295.051	7.559.751	167,09
2010.	14.680.026	22.654.706	7.974.680	154,32
Ukupno	73.479.735	105.302.256	31.822.521	143,31

U navedenom periodu ostvaren je negativan rezultat između režijskog dodatka (režijski dodatak služi isključivo za pokriće troškova sprovođenja osiguranja) i ostvarenih TSO za iznos od 31,8 milijardi dinara, dok je u istom periodu ostvaren pozitivan tehnički rezultat (odnos tehničke premije osiguranja i naknada šteta i ugovorenih suma) u iznosu od 36 milijardi dinara. Kada se zajedno posmatraju tehnički rezultat i troškovi sprovođenja osiguranja, pojavljuje se pozitivan rezultat u iznosu od SAMO osam milijardi dinara.

Ostvarivanje TSO iznad režijskog dodatka suprotno je propisima, a i aktima poslovne politike osiguravajućih društava. Međutim, ovo je problem novijeg datuma i vreme je da počne da se rešava.

Učešće troškova sprovođenja osiguranja u ukupnoj premiji

Učešće troškova sprovođenja osiguranja u ukupnoj premiji životnih i neživotnih osiguranja u periodu od 2005. do 2010. godine prikazano je u Tabeli 17.

Učešće TSO u proseku u ovom periodu iznosi 37,64 procenta, što je relativno visoko učešće, a najveće je bilo u 2010. godini – 40,08 odsto.

Međutim, učešće troškova sprovođenja osiguranja u periodu od 1981. do 1988. godine bilo je znatno manje i prikazano je u Tabeli 18.

Na osnovu prethodnog pregleda, može se konstatovati da je učešće troškova sprovođenja osiguranja u periodu od 1982. do 1988. godine u proseku iznosilo 16,22 odsto, što je znatno manje nego u periodu od 2005. do 2010. godine, kada je iznosilo 37,64 odsto.

Ukoliko bi prosečnu stopu učešća TSO za 1988. godinu, koja iznosi 17,71 procenat, pomnožili sa ukupnom ostvarenom premijom osiguranja u periodu od 2005. do 2010. godine (279,7 milijardi dinara), troškovi sprovedena osiguranja bili bi manji za 55,7 milijardi dinara i iznosili bi samo 47,05 odsto od onih ostvarenih između 2005. i 2010. godine. Osnovni uzrok ovako visokim TSO jeste, pre svega, visina provizija zastupničkih mreža i druga davanja, zbog neloyalne konkurencije među društvima za osiguranje.

TABELA 17

u ooo dinara

Godina	Ukupna premija osiguranja	Troškovi sprovođenja osiguranja	učešće u % 3 x 100:2
1	2	3	4
2005.	34.689.782	10.975.697	31,50
2006.	38.055.325	14.276.748	37,52
2007.	44.779.955	16.509.186	36,87
2008.	52.185.457	19.590.868	37,54
2009.	53.517.456	21.295.051	39,79
2010.	56.519.752	22.654.706	40,08
Ukupno	279.747.727	105.302.256	37,64

TABELA 18²

u %

Naziv druš.	G o d i n a							
	1982.	1983.	1984.	1985.	1986.	1987.	1988.	prosek
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	11,66	10,95	11,05	13,42	16,20	16,71	18,06	16,94
2	12,47	11,46	10,73	12,08	13,75	15,50	18,70	16,64
3	11,26	10,32	10,26	11,98	11,96	12,29	12,49	12,97
4	11,31	10,68	10,43	10,07	10,89	10,44	10,08	10,28
5	11,57	11,28	10,77	11,67	12,02	12,90	13,17	12,76
6	12,25	12,58	11,26	11,48	11,69	11,70	16,22	14,18
7	12,98	12,24	12,65	14,32	16,40	17,72	19,54	18,34
8	13,25	11,44	11,42	12,16	12,40	14,21	17,70	15,75
	12,31	11,54	11,26	12,65	14,19	15,27	17,71	16,22

² Časopis: Osiguranje i privreda, broj 10 /89, izdavač: „Kroacija osiguranje“, Zagreb

Ostali poslovni prihodi i rashodi i vanredni prihodi i rashodi

Ostali poslovni prihodi i rashodi i vanredni prihodi i rashodi u periodu od 2005. do 2010. godine prikazani su u Tabeli 19.

Po osnovu tehničkog rezultata neživotnih osiguranja ostvaren je pozitivan rezultat, a kod tehničkog rezultata životnih osiguranja negativan. Po osnovu kamata na tehničke rezerve životnih i neživotnih osiguranja ostvaren je takođe pozitivan rezultat, kao i po osnovu finansijskih prihoda

TABELA 19

u 000 dinara

Godina	Prihodi	Rashodi	Razlika
1	2	3	4
2005.	300.415	13.437	286.978
2006.	778.720	149.825	628.895
2007.	1.123.447	119.222	1.004.225
2008.	1.063.230	6.625	1.056.605
2009.	1.389.113	8.564	1.513.023
2010.	1.463.546	573.877	757.195
Ukupno	6.118.471	871.550	5.246.921

NAPOMENA: ostale poslovne prihode i rashode čine prihodi i rashodi od poslova neposredno povezanih s poslovima osiguranja, te ostali poslovni prihodi i rashodi.

Ostali prihodi u navedenom periodu ostvareni su u iznosu od 6,1 milijarde dinara, a rashodi u iznosu od 0,9 miliona dinara.

Od 2005. do 2010. godine došlo je do smanjenja pojedinih rezervisanja, koja su imala uticaj na iskazani finansijski rezultat u određenim obračunskim periodima.

Ukupan finansijski rezultat

Ukupan finansijski rezultat za period od 2005. do 2010. godine prikazan je u Tabeli 20.

i rashoda. Po osnovu usklađivanja vrednosti imovine ostvaren je negativan rezultat, a tako i po osnovu saosiguranja i reosiguranja i po osnovu sprovođenja troškova osiguranja.

Najakutnije pitanje koje je nastalo u navedenom periodu poslovanja jeste visina TSO, jer je činjenica da su oni veći za 31,8 milijardi dinara od iznosa režijskog dodatka ostvarenog u tom periodu, a stopa učesća režijskog dodatka u ukupnoj ostvarenoj premiji osiguranja, takođe u navedenom periodu, veća je za 28,05 indeksnih poena, odnosno nominalni troškovi sprovođenja osiguranja veći su za 55,8 milijardi dinara

TABELA 20

u 000 dinara

Naziv	Prihodi	Rashodi	Rezultat + ili -
1	2	3	4
- tehnički rezultat neživotnih osiguranja	158.273.818	122.259.199	36.014.619
- tehnički rezultat životnih osiguranja	27.481.679	28.198.318	- 716.639
- kamata na tehničke rezerve	18.199.768	1.838.363	16.361.405
- finansijski prihodi i rashodi	14.508.059	7.434.225	7.073.834
- prihodi i rashodi po osnovu usklađ. vrednosti im.	30.026.940	32.283.274	- 2.256.334
- dugoročna rezervisanja	2.839.161	9.974.515	- 7.135.354
- prihodi i rashodi po osnovu reosiguranja	13.161.373	21.986.997	- 8.825.624
- troškovi sprovođenja osiguranja	73.479.735	105.302.256	- 31.822.521
- ostali prihodi i rashodi	6.118.471	871.550	5.246.921
- pren. prem. za sprov. trošk.	- 5.895.197		- 5.897.197
Ukupno	338.193.807	330.148.697	8.043.110

nego u periodu od 1982. do 1988. godine, kada se na ostvarenu ukupnu premiju osiguranja u 2010. godini primeni stopa TSO iz 1988. godine.

OSTALI POKAZATELJI POSLOVANJA DRUŠTAVA ZA OSIGURANJE

U periodu poslovanja od 2005. do 2010. godine društva za osiguranje u nas ostvarila su sledeće pokazatelje poslovanja:

1. Stopa akumulativnosti

stopa akumulativnosti =	$\frac{\text{ostvarena akumulacija} \times 100}{\text{uloženi kapital}}$	= %
2005. godina	$\frac{1.754.688 \times 100}{16.584.138}$	= 10,58 % (stopa inflacije iznosila je 17,7 %)
2006. godina	$\frac{2.849.492 \times 100}{18.614.292}$	= 15,31 % (stopa inflacije iznosila je 6,9 %)
2007. godina	$\frac{2.887.778 \times 100}{21.365.586}$	= 13,52 % (stopa inflacije iznosila je 10,1 %)
2008. godina	$\frac{4.004.848 \times 100}{23.255.268}$	= 17,22 % (stopa inflacije iznosila je 6,8 %)
2009. godina	$\frac{2.774.291 \times 100}{26.262.724}$	= 10,56 % (stopa inflacije iznosila je 6,6 %)
2010. godina	$\frac{8.043.110 \times 100}{30.700.113}$	= 26,20 % (stopa inflacije iznosila je 10,3 %)

NAPOMENA : pod akumulacijom se podrazumevaju ostvarena dobit pre oporezivanja, izdvojena sredstva za preventivu i rezerve za izravnanje rizika.

Stopa akumulativnosti kreće se od 10,5 odsto u 2005. godini do 26,2 odsto u 2010. godini. Imamo li u vidu stope inflacije u tim periodima, vidimo da je u 2005. godini došlo do obezvređivanja kapitala akcionara, a u ostalim godinama stope akumulativnosti bile su iznad stopa inflacije, što znači da je kapital akcionara sačuvao svoju realnu vrednost.

2. Struktura aktive i pasive

Struktura aktive prikazana je u tabeli 22, a struktura pasive u periodu od 2005. do 2010. godine u Tabeli 21.

Učešće ukupnog kapitala u pasivi u navedenom periodu poslovanja kreće se od 39,54 odsto u 2005. do 29,86 odsto u 2008. godini. U 2010. u odnosu na 2005. godinu došlo je do smanjenja učešća ukupnog kapitala u pasivi za 11,99 indeksnih poena, a dugoročna rezervisanja povećana su za 14,64 indeksna poena. U ovom slučaju radi se o povećanju učešća matematičke rezerve osiguranja života.

Kod prenosnih premija i rezervisanih šteta u toku navedenog perioda poslovanja nije bilo bitnih promena oko njihovog učešća koje se kreće od 41,25 odsto do 45,83 procenta. Međutim, karakteristično je da rezervisane štete neživotnih osiguranja, sa stanjem na dan 31. decembar 2010. godine, iznose 20,97 milijardi dinara. Treba imati u vidu i da rezervisane štete predstavljaju obaveze prema osiguranicima koje nisu kompletirane za utvrđivanje osnova i visine naknada šteta, a treba da se isplate osiguranicima odnosno korisnicima osiguranja. Pitanje visine

rezervisanja za nastale a nerešene štete veoma je složeno i zasluži odgovarajuću pažnju, o čemu je bilo komentara u ovom članku.

Dugoročne i kratkoročne obaveze u ukupnoj pasivi učestvuju sa manje od 10 odsto zajedno, tako da praktično ne postoje dugoročne obaveze, ili su, pak, njihovi iznosi

TABELA 21

P A S I V A u %

Naziv	G o d i n a					
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
1	2	3	4	5	6	7
Kapital	39,54	37,15	34,93	29,86	29,39	27,53
Prenosne premije i rezervisane štete	41,25	43,08	44,08	45,83	42,98	39,68
Dugoročna rez.	9,68	11,24	15,18	18,35	21,12	24,32
Dugoročne obav.	0,97	0,37	0,26	0,70	0,60	0,56
Kratkoročne obav.	8,56	8,16	5,55	5,26	5,91	7,91
Ukupno	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

TABELA 22

A K T I V A u %

Naziv	G o d i n a				
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
1	2	3	4	5	6
Nematerijalna imovina	0,08	0,79	0,85	0,79	1,17
– nekretnine, postrojenja i oprema koji služe za obavljanje delatnosti	22,25	16,54	14,96	17,72	15,05
– investicione nekretnine	13,96	5,00	3,40	4,78	4,56
– dugoročni finansijski plasmani	13,48	21,82	23,42	18,26	21,85
Stalna imovina	49,77	44,15	42,63	41,55	42,63
– zalihe materijala	0,19	0,13	0,20	0,74	0,47
– sredstva za prodaju		0,09	0,24	0,19	0,17
– potraživanja za premiju	18,20	14,32	12,67	11,82	9,51
– potraživanja za više plaćen porez na dobit	0,21	0,30	0,14	0,15	
– kratkoročni finansijski plasmani	18,31	26,73	28,24	27,24	28,21
– gotovina	7,07	9,56	11,05	11,87	12,45
– aktivna vremenska razgraničenja	0,72	0,32	0,38	0,93	0,42
– unapred plaćeni troškovi pribave	2,24	2,24	2,67	3,30	3,49
– pren. prem. i rezervisane štete koje padaju na teret reosiguranja	2,62	1,90	1,38	2,02	2,32
– odložena poreska sredstva	0,88	0,26	0,24	0,20	0,17
– gubitak iznad kapitala		0,90			
obrtna imovina:	50,23	55,85	57,37	58,45	57,37
Ukupna aktiva	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

simbolični. Takođe, kratkoročne obaveze relativno su male i njihovo učešće kreće se od 8,56 odsto u 2005. do 5,26 odsto u 2008. godini.

Razlikovanje obrtnih (kratkoročnih) i stalnih (dugoročnih) sredstava

Poslovna sredstva po svojim funkcijama dele se na obrtna, to jest kratkoročna, i stalna, to jest dugoročna. Stalna sredstva dele se na nematerijalnu imovinu, nekretnine, postrojenja i opremu, investicione nekretnine i dugoročne finansijske plasmane.

Učešće stalne imovine u ukupnoj aktivni kreće se od 41,55 odsto u 2008. do 49,77 odsto u 2005. godini. Međutim, učešće ukupnog kapitala u pasivi kreće se od 29,86 procenata u 2008. do 39,54 odsto u 2005. godini. Na osnovu navedenih podataka, može se zaključiti da je stalna imovina znatno veća od ukupnog kapitala u navedenom periodu poslovanja. Ovakav odnos stalne imovine i ukupnog kapitala posledica je toga što se novčana sredstava životnih osiguranja dugoročno deponuju i ulažu, jer po svojoj funkciji imaju dugoročni karakter; kao što je poznato, ugovori o životnim osiguranjima zaključuju se uglavnom na rokove duže od 10 godina.

Učešće nekretnina, postrojenja i opreme u ukupnoj aktivni u ovom periodu kreće se od 14,96 odsto u 2007. do 22,25

odsto u 2005. godini, a na osnovu raspoloživih podataka nije moguće utvrditi tehničku opremljenost osiguravajućih društava u našoj zemlji. Međutim, karakteristično je da je u 2009. došlo do naglog smanjenja ovog učešća u ukupnoj aktivni društava za osiguranje, što je verovatno posledica zastarelosti opreme putem amortizacije, a i ekonomske zastarelosti, pre svega kada je u pitanju elektronska oprema.

Investiciona nekretnina u ukupnoj aktivni učestvuje od 4,56 odsto u 2009. do 13,96 odsto u 2005. godini. Ovakvo veliko smanjenje učešća posledica je znatnog povećanja učešća dugoročnih finansijskih plasmana koji su porasli sa 13,48 odsto u 2005. na 21,85 odsto u 2009. godini.

Potraživanja po osnovu premije osiguranja u aktivni učestvuju od 18,20 odsto u 2005. godini do 9,51 procenat, što pokazuje da je došlo do velike ažurnosti u naplati potraživanja po osnovu premije osiguranja. Kao posledica povećane naplate potraživanja po osnovu premije osiguranja, došlo je do povećanja učešća kratkoročnih plasmana sa 18,31 odsto na 28,21 odsto i novčanih sredstava sa 7,07 procenata na 12,45 odsto.

Učešće unapred plaćenih troškova pribave osiguranja kreće se od 2,24 procenta u 2005. do 3,49 odsto u 2009. godini. U ukupnim obrtnim sredstvima najviše učestvuju kratkoročni plasmani, potraživanja za premiju osiguranja i novčana sredstva, i na ova tri učešća u 2009. godini otpada 49,77 odsto ukupne aktive.

Učešće kapitala u aktivni

Učešće kapitala u aktivni po formuli : $STOPA = K:AX_{100}$ prikazano je u Tabeli 23.

TABELA 23

G o d i n a						u %
2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	
39,54	37,20	34,93	29,84	29,39	27,53	

Učešće kapitala u aktivni u 2010. smanjeno je u odnosu na 2005. godinu za 12,01 indeksnih poena. Osnovni razlog smanjenja jeste znatno povećanje premije osiguranja u odnosu na povećanje kapitala u istom periodu.

Paragrafi 104-110 Okvira za prezentaciju finansijskih izveštaja glase:

Koncept održanja kapitala i utvrđivanja dobitka

104. Iz koncepta kapitala iz stava 102 proizlaze sledeći koncepti očuvanja kapitala:

- a) *Očuvanje finansijskog kapitala.* Po ovom konceptu, dobitak je zarađen samo ako finansijski (ili novčani) iznos neto imovine na kraju perioda premašuje finansijski (ili novčani) iznos neto imovine na početku perioda, nakon isključivanja bilo kakvih raspodela vlasnicima ili doprinosa vlasnika u toku perioda. Očuvanje finansijskog kapitala može da se meri bilo u nominalnim monetarnim jedinicama bilo u jedinicama konstantne kupovne moći.
- b) *Očuvanje fizičkog kapitala.* Po ovom konceptu, dobitak je zarađen samo ako fizička proizvodna sposobnost (ili poslovna sposobnost) preduzeća (ili resursa, ili sredstava potrebnih da se postigne ta sposobnost) na kraju perioda premašuje fizičku proizvodnu sposobnost na početku tog perioda, nakon isključivanja bilo kakvih raspodela vlasnicima ili doprinosa vlasnika u toku perioda.

105. Koncept očuvanja kapitala bavi se time kako preduzeće definiše kapital koji nastoji da očuva. On obezbeđuje vezu između koncepta kapitala i koncepta dobitka stoga što pruža referentnu tačku u odnosu na koju se dobitak meri; on je preduslov za razlikovanje prinosa na ukupan kapital preduzeća i profitne stope; samo prilivi sredstava koji premašuju iznose potrebne za očuvanje kapitala mogu se smatrati dobitkom i stoga prinosom na kapital. Dobitak je preostali iznos koji preostaje pošto se svi rashodi, uključujući i rashode za održanje kapitala, odbiju od prihoda. Ako rashodi prelaze prihode, preostali iznos je neto gubitak.

106. Koncept fizičkog očuvanja kapitala zahteva usvajanje tekuće vrednosti kao osnove za merenje. Koncept očuvanja finansijskog kapitala, međutim, ne zahteva upotrebu

određene osnove za merenje. Izbor osnove, prema ovom konceptu, zavisi od vrste finansijskog kapitala koji preduzeće nastoji da održi.

107. Glavna razlika između ta dva koncepta očuvanja kapitala jeste postupak prema učincima promena cena sredstava i obaveza preduzeća. Opšte rečeno, preduzeće je održalo svoj kapital ako je iznos kapitala na kraju perioda jednak iznosu kapitala na početku perioda. Svaki iznos preko onog koji je potreban za očuvanje kapitala s početka perioda predstavlja dobitak.

108. Po konceptu očuvanja finansijskog kapitala, kada se kapital definiše u nominalnim monetarnim jedinicama, dobitak predstavlja porast nominalnog iznosa novčanog kapitala tokom perioda. Tako, povećanje cena sredstava koja se drže tokom perioda, koje se uobičajeno naziva dobitkom od posedovanja, konceptualno posmatrano, jeste dobitak. On ne mora da bude priznat kao takav, sve dok se sredstva ne otuđe u transakciji razmene. Kada se koncept održavanja finansijskog kapitala definiše pomoću jedinica stalne kupovne moći, dobitak predstavlja povećanje uložene kupovne moći tokom tog perioda. Tako se samo onaj deo povećanja cena sredstava koji prelazi opšti nivo rasta cena smatra dobitkom. Ostatak porasta smatra se usklađivanjem s potrebama očuvanja kapitala i stoga i za njegov deo.

109. Po konceptu očuvanja fizičkog kapitala, kada se kapital definiše u smislu fizičke proizvodne sposobnosti, dobitak predstavlja povećanje tog kapitala tokom perioda. Sve promene cena koje utiču na sredstva i obaveze preduzeća smatraju se promenom u merenju fizičke proizvodne sposobnosti preduzeća; stoga se one uzimaju kao usklađivanje za potrebe očuvanja kapitala koji je deo kapitala, a ne dobitka.

110. Izbor osnovice za merenje i osnovice koncepta očuvanja kapitala određuje i računovodstveni model koji će se koristiti u pripremanju finansijskih izveštaja. Različiti računovodstveni modeli pokazuju različite stepene važnosti i pouzdanosti, i kao i u drugim oblastima, rukovodstvo mora da nađe ravnotežu između važnosti i pouzdanosti.

Ovaj okvir primenljiv je na niz računovodstvenih modela i obezbeđuje smernice za pripremanje i prikazivanje finansijskih izveštaja izrađenih po izabranom modelu. Za sada, Odbora Komiteta za MRS nema nameru da propiše poseban model, izuzev u retkim okolnostima, kao što je slučaj kod preduzeća koja izveštavaju u valuti hiperinflatorne privrede. Ova namera će, svakako, biti preispitana u svetlu daljeg svetskog razvoja.”

Stepen sigurnosti osiguravajućeg pokrivača

Jedan od načina utvrđivanja stepena sigurnosti osiguravajućeg pokrivača jeste onaj kada se ukupan kapital društva za osiguranje stavi u odnos sa obračunatom tehničkom premijom, umanjenom za prenesenu tehničku premiju osiguranja u saosiguranje i reosiguranje (tehnička premija u samoprizržaju).

Stepen sigurnosti osiguravajućeg pokrivača utvrđen na prethodni način u periodu od 2005. do 2010. godine prikazan je u Tabeli 24.

$$\text{Stepen sigurnosti osiguravajućeg pokrivača} = \frac{\text{ukupan kapital} \times 100}{\text{obračunata tehnička premija životnih i neživotnih osiguranja umanjena za premiju saosiguranja i reosiguranja (premiya u samoprizržaju)}}$$

TABELA 24

u %

G o d i n a						Lančani indeks				
2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	/06	/07	/08	/09	2005/2010.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
73,33	79,31	78,24	67,42	68,86	97,33	108,15	106,70	91,94	93,90	128,05

Učešće ukupnog kapitala u ostvarenoj tehničkoj premiji životnih i neživotnih osiguranja u samoprizržaju pokazuje tendenciju smanjenja u 2008. i 2009. u odnosu na 2005. godinu, dok u 2010. učešće iznosi čak 97,33 odsto, što je povećanje u odnosu na 2005. godinu za 28,05 procenata. U celosti, učešće kapitala u tehničkoj premiji osiguranja u samoprizržaju relativno je veliko, pogotovo kod pojedinih osiguravajućih društava, gde prelazi ukupan iznos premije osiguranja u samoprizržaju.

TABELA 25

u %

G o d i n a				Lančani indeks				
Prosek	1985.	1986.	1987.	1988.	88/85.	88/86.	88/87.	
1	2	3	4	5	6	7	8	
SFRJ	45,0	37,6	33,2	47,7	106,0	126,9	143,7	
Društvo iz Srbije I	41,7	27,9	30,4	38,7	92,8	138,7	127,3	
Društvo iz Srbije II	43,9	41,0	27,7	61,0	139,0	148,9	230,2	
Društvo sa najvećim prosekom	56,3	40,0	43,7	51,3	92,1	128,3	117,4	

Stepen osiguravajućih pokrivača u periodu od 1985. do 1988. godine u SFRJ prikazan je u Tabeli 25.

$$\frac{\text{Rezerve sigurnosti osiguranja plus nenaplaćena tehnička premija osiguranja neživotnih osiguranja} \times 100}{\text{Obračunata tehnička premija neživotnih osiguranja minus premija saosiguranja i reosiguranja}}$$

Stepen osiguravajućeg pokrivača u periodu od 1985. do 1988. i od 2005. do 2010. godine u izvesnoj meri isti je ili sličan, osim u jednom slučaju, kada osiguravajuće društvo ima najveću ostvarenu premiju, a istovremeno i veći ukupan kapital od ostvarene premije. Međutim, ovo je samo prividno jer je u periodu od 1985. do 1988. godine postojao tzv. poslovni fond (osnovna i obrtna sredstva), koji je bio u sastavu *radnih zajednica osiguranja*, a ne zajednica osiguranja, tako da navedeni fond nije služio kao sigurnost osiguravajućeg pokrivača zajednice osiguranja, već je predstavljao samo rezerve sigurnosti osiguranja. Posle 1990. došlo je

do spajanja rezervi sigurnosti osiguranja i poslovnog fonda u okviru osiguravajućeg društva. Zahvaljujući tome, prva društva u periodu od 2005. do 2010. godine imaju veći stepen sigurnosti osiguravajućeg pokrivača nego ostala društva za osiguranje u nas. Na osnovu prethodnog izlaganja, stepen sigurnosti osiguravajućeg pokrivača u periodu od 1985. do 1988. godine bio je znatno veći nego u periodu od 2005. do 2010. kada se radi o društvima osnovanim pre 1990. godine.

Umesto zaključka

Karakteristika osiguranja imovine i lica u nas je sledeća:

S jedne strane, veoma je mala obuhvatnost osiguranja imovine i lica, osim obaveznih, zakonom propisanih osiguranja (auto-odgovornost, osiguranje putnika u javnom saobraćaju i slično), a sa druge strane, postoje relativno veliki troškovi sprovođenja osiguranja u odnosu na visinu tehničke premije osiguranja.

Osiguranje imovine i lica u nas nalazi se u začaranom krugu. S jedne strane, nizak lični i društveni standard stanovnika, a s druge strane relativno visoke premije osiguranja, a naročito dela premije za sprovođenje osiguranja. Visina premije, pored ostalog, uslovljena je brojem osiguranih predmeta (imovine i lica), a broj predmeta osiguranja uslovljen je visinom premije osiguranja. Ovaj Gordijev čvor treba da se odreši, a što se ranije odreši, to bolje za društvo kao celinu i za svakog građanina ove zemlje. U suprotnom, imaćemo sve manju obuhvatnost osiguranjem i sve veću premiju po predmetu osiguranja, kao i sve veće štete od elementarnih nepogoda koje nemaju osiguravajuće pokriće i gde građani snose sve posledice, uz nekakvu pomoć društvene zajednice. Ovaj problem može da se reši samo putem osiguranja, ali uz pomoć društvene zajednice.

Međutim, treba imati u vidu da je osiguranje imovine i lica imperativ življenja i privređivanja svuda u svetu, pa i kod nas to mora da bude. U suprotnom, bićemo sve siromašniji, a putem osiguranja izvozićemo kapital koji stičemo izvozom robe i usluga da bismo zaštitili neophodnu imovinu za privređivanje (hidrocentrale, termocentrale i slično); a što se tiče osiguranja lica, osiguranja useva i životinja, to će biti odloženo za „bolja“ vremena, koja po pravilu nikad ne dolaze. Takođe, treba imati u vidu da su sa ovakvom organizovanošću osiguranja imovine i lica u nas ukupne nastale štete usled prirodnih i drugih katastrofa, koje nisu obuhvaćene osiguravajućim pokrićem, mnogo veće od dela koji je pokriven osiguranjem i gde se naknada štete vrši organizovano iz fondova osiguranja.

Paragrafi 33- 35 Okvira za prezentaciju finansijskih izveštaja glase:

„Verodostojno prikazivanje

33. Da bi bile pouzdane, informacije treba verno da prikažu poslovne promene i druge događaje, bilo one na koje ukazuju da ih predstavljaju ili one za koje bi se s razlogom moglo očekivati da ih predstavljaju. Tako, na primer, bilans stanja treba verno da prikaže transakcije i druge događaje po osnovu kojih su nastali sredstva, obaveze i kapital preduzeća na dan izveštavanja, u skladu s kriterijumima priznavanja.

34. Većina finansijskih informacija podložna je određenom riziku da neće verodostojno prikazati ono što u stvari treba da prikaže. To nije zbog predrasuda, nego prvenstveno zbog svojstvenih teškoća, bilo pri identifikaciji transakcija i drugih događaja koji su predmet merenja, ili pri izradi i primeni tehnika merenja i prikazivanja, koje ukazuju na poruke koje odgovaraju tim transakcijama i događajima. U određenim slučajevima, merenje finansijskih učinaka može da bude toliko neizvesno da ih preduzeća uopšte ne bi mogla priznati u finansijskim izveštajima; na primer, iako većina preduzeća tokom vremena ostvaruje interni „gudvil“, obično je vrlo teško da se taj „gudvil“ identifikuje ili meri pouzdano. U drugim, pak, slučajevima može da bude važno da se priznaju stavke i obelodani rizik od greške povezan s njihovim priznavanjem i merenjem.

1 Suština je važnija od forme

35. Ako informacija treba verno da prikaže poslovne promene i druge događaje za koje se pretpostavlja da ih prikazuje, potrebno je da oni budu obuhvaćeni i prikazani u skladu sa svojom suštinom i ekonomskom suštastvenošću,

a ne samo svojom zakonskom formom. Suština transakcija ili drugih događaja nije uvek u skladu sa onim na šta ukazuje njihova zakonska ili ugovorna forma. Na primer, preduzeće može otuđiti sredstvo drugoj strani na način da dokumentacija ukazuje na prelazak prava vlasništva toj strani, a da pri tom postoje sporazumi koji osiguravaju da preduzeće nastavlja da uživa buduće ekonomske koristi koje su ugrađene u to sredstvo. U takvim okolnostima, izveštavanje o prodaji ne bi verno prikazalo transakciju u koju se ušlo (ako je transakcija uopšte i nastala).”

5. Članak: „Računovodstveno-ekonomski aspekti sprovođenja Zakona o osiguranju imovine i lica, časopis: „Privrednik“, Beograd, broj 14/97 godine;
6. Članak: „Uticaj aktuarske kontrole na realnost godišnjeg računa i sigurnosti poslovanja organizacija za osiguranje”, autor: R.L. „Ekonomika politika“ Beograd, broj 2466/99 i 2465/99;
7. Članak: „Analiza finansijskih rezultata poslovanja organizacija za osiguranje u 1998. godini”, autor: R.L.
8. Članak: „Analiza poslovanja organizacija za osiguranje u 1999 godini”, autor: R.L.

Summary

Determining of Financial Results in the Property and Personal Insurance

Radomir M. Lazarević

In property and personal insurance it is necessary to determine technical and financial result as realistically as possible. In addition, financial result should, if possible, at least equal the amount of earned technical

result, and should be expressed as equalization reserve within the total equity, while after a three-year period it may be used for payment of dividends to the shareholders and increase in equity of the insurance company. In addition to technical reserves and equity, including reserves generated on various bases, the property and personal insurance should include risk reserves, since risk balancing (of risk premium and claim settlements) is achieved in either a longer or a shorter period, depending on the number of objects insured. Thus, one-year positive financial result does not mean the generation of capital from profit. This will happen only if a positive financial result is achieved in the subsequent years, as well.

TRANSLATED BY: ZORICA SIMOVIĆ

Literatura:

1. Priručnik o finansijskom poslovanju i kontroli sredstava osiguranja imovine i lica, autori: dr Lazar Majstorović i dipl. ek. Radomir Lazarević. Izdavač: Privredni pregled, Beograd, 1977;
2. Ekonomika osiguranja, Dobrosav Ogrizović, izdavač ZOIL „Sarajevo”, Sarajevo 1985;
3. Članak „Šta uslovljava visinu premije osiguranja imovine i lica”, R. Lazarević, časopis „Osiguranje i privreda”, Zagreb, broj 6-7/1985;
4. Članak: „Troškovi sprovođenja osiguranja imovine i lica – problematika strukture i visina troškova, autor: R.L. (Studija: Mesto i uloga osiguranja u zaštiti imovine i lica u uslovima realne ekonomije), izdavač: Institut za međunarodne ekonomske odnose, Novi Sad 1988;